

حفظ و تاثیر اقتصادی حفاظت کاخ: مطالعه موردی کاخ نیاوران، تهران

عباس هدایتی^۱، امیر محسن مدنی^۲

شماره ۳۲،

دوره دوازدهم،

سال ششم،

زمستان ۱۴۰۲

صص ۱-۱۵

چکیده

حفظ و بازسازی کاخ‌های تاریخی نقش مهمی در تقویت اقتصاد منطقه و حفظ ارزش‌های فرهنگی ایفا می‌کنند. کاخ نیاوران، به عنوان یکی از نمادهای فرهنگی و تاریخی مهم در تهران، به‌ویژه تحت پوشش مراکز فرهنگی و گردشگری قرار دارد. این مطالعه به بررسی اثرات اقتصادی حفظ و بازسازی کاخ نیاوران پرداخته است. حفظ کاخ نیاوران منجر به تقویت بخش‌های مختلف اقتصادی و بازسازی و نگهداری این ساختمان تاریخی به ایجاد اشتغال در زمینه‌های مختلف مانند معماری، بازسازی، گردشگری و خدمات مرتبط کمک کرده است. علاوه بر این، حفظ کاخ نیاوران به جذب گردشگران داخلی و خارجی کمک شایانی نموده و منجر به افزایش درآمد منطقه و توسعه کسب و کارهای محلی شده است. این مطالعه نشان می‌دهد که حفظ و بازسازی کاخ‌های تاریخی نه تنها به حفظ هویت فرهنگی و تاریخی کمک می‌کند، بلکه به توسعه اقتصادی پایدار و ایجاد فرصت‌های شغلی نیز می‌انجامد. این اثرات مثبت می‌تواند به عنوان الگویی مفید برای حفظ و توسعه سایر ساختمان‌های تاریخی در ایران و جهان خدمت کند. روش جمع‌آوری این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و تحلیلی-توصیفی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: کاخ نیاوران، حفظ تاریخی، اقتصاد منطقه‌ای، بازسازی، گردشگری

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بین الملل کیش ایران

^۲ استادیار، گروه طراحی صنعتی، واحد یادگار امام خمینی (ره)، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۱- مقدمه

حفظ و حراست از آثار تاریخی و فرهنگی، یکی از مسائل کلیدی در حفظ هویت و ارزش‌های یک جامعه است که تأثیرات فراگیری بر اقتصاد و جامعه دارد. کاخ نیاوران به عنوان یکی از نمادهای برجسته فرهنگی و تاریخی در این شهر، نقش بسیار مهمی در جذب گردشگران و تقویت اقتصاد منطقه ایفا کرده و (sanni, 2024, p148) بازسازی و نگهداری این آثار تاریخی، علاوه بر حفظ جاذبه‌های فرهنگی، به ایجاد فرصت‌های شغلی در صنایع مرتبط مانند معماری، بازسازی و گردشگری کمک می‌کند. همچنین، جذب گردشگران داخلی و خارجی به این مکان‌های تاریخی، منجر به افزایش درآمد و توسعه اقتصادی منطقه می‌شود. (یادگاری، ۱۳۹۹، ص ۱۰۵) در حال حاضر، مسائل مربوط به حفاظت و بازسازی کاخ‌های تاریخی، به ویژه در شهرهای بزرگ مانند تهران، به یکی از اولویت‌های مهم حکومتی تبدیل شده است. این اهمیت به دلیل اثرات مثبت زیادی است که حفظ این آثار بر اقتصاد و جامعه دارد. مطالعه موردی کاخ نیاوران، که در اینجا بررسی می‌شود، نمایانگر این اثرات است به گونه ای که بازسازی و نگهداری کاخ نیاوران به یک سرمایه‌گذاری موثر در حوزه‌های مختلف اقتصادی تبدیل شده است و از اثرات مهم آن می‌توان به افزایش فعالیت‌های مرتبط با معماری و بازسازی، ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان متخصص، جذب گردشگران و افزایش درآمد منطقه اشاره کرد. (مقدسی جهرمی، ۱۳۹۶، ص ۴)

۲- پیشینه تحقیق

جدول ۱- پیشینه پژوهش منبع: نگارنده

پژوهشگر	عنوان پژوهش	عوامل و ویژگی پژوهش
روان جو (۱۴۰۲)	پژوهشی تاریخی در بازیابی هویت فرهنگی ایرانی در ادعای گسترش خط نستعلیق	این پژوهش علل پابندی هویت فرهنگی ایران در رویکرد به هنر خوشنویسی را بررسی و بیان می‌کند که هم نوا با شعر و ادب پارسی به عنوان پشتوانه اصلی رشد و گسترش آن، از اهمیت بالایی برخوردار بوده است.
احمدی و همکاران (۱۴۰۲)	تحلیل مضامین عقلانیت در سند چشم انداز توسعه میراث فرهنگی و گردشگری کشور	این پژوهش با هدف شناسایی عقلانیت حاکم بر سند چشم انداز توسعه بخش میراث فرهنگی و گردشگری ایران صورت گرفته است. نظام برنامه ریزی گردشگری به دلیل تحولاتی که در دهه های اخیر در حوزه پارادایم های فلسفی و جامعه شناختی اتفاق افتاده، تغییرات قابل توجهی را تجربه نموده است. پژوهش حاضر مبتنی بر معرفت شناسی تفسیری می باشد و به لحاظ روششناسی در زمره پژوهشهای کیفی قرار میگیرد. برای گردآوری و تحلیل داده های تحقیق از مطالعات آرشیوی و روش تحلیل مضمون با هدف اکتشافی استفاده شده است.
آبرومند و همکاران (۱۴۰۱)	نقش گردشگری فرهنگی در احیا ارزش های اجتماعی- فرهنگی بازار تاریخی تبریز	در جهت دستیابی به این هدف با تکیه بر رویکرد کیفی و مطالعه منابع مکتوب پیرامون سه محور راهبردی «حفاظت میراث معماری»، «نظام ارزشی میراث معماری»، و «گردشگری فرهنگی»؛ و همچنین انجام مصاحبه ای نیمه ساختاریافته با ۴ گروه آماری اعم از کسبه و اهالی بازار، جهانگردان داخلی و خارجی، ساکنان تبریز و متخصصان مسلط به موضوع، نظرات آنها پیرامون ارزشهای اجتماعی - فرهنگی بازار، آسیب شناسی

شماره ۳۲،

دوره دوازدهم،

سال ششم،

زمستان ۱۴۰۲

صص ۱-۱۵

ارزشها و راهبردهای احیای ارزشهای آسیب دیده جمع آوری گردید. یافته های حاصل از مطالعه کتابخانه ای و پرسشگری میدانی با اتکاء بر رویکرد توصیفی - تحلیلی و روش کدگذاری و مقوله بندی در راستای پاسخگویی به سؤالات پژوهش موردبررسی و تحلیل واقع شدند. نتایج به دست آمده مبین آن است که با کاربست شیوه های حفاظتی مبتنی بر ارزش از جانب جامعه منتخب، میتوان ضمن تضمین تداوم حیات و ایجاد زمینه های ماندگاری اثر، بستر جذب گردشگر و به تبع آن توسعه گردشگری فرهنگی را فراهم آورد.

همچنین نتایج پژوهش گویای آن است که از بین عاملهای موردنظر مربوط به اجتماعی عامل ساختار با ضریب مسیر $467/0$ دارای بیشترین تأثیر است. از عاملهای مربوط به فرهنگی عامل مذهب $455/0$ دارای بیشترین ضریب مسیر است.

سودائی و همکاران (۱۴۰۰)	بررسی عوامل بیولوژیک آسیب رسان به آثار موزه ای نمونه مطالعاتی آثار کاخ موزه نیاوران	حفاظت پیشگیرانه درموزه ها شامل تمامی راهبردهایی است که روند تخریب آثار تاریخی فرهنگی را کنترل می کند و از آسیب رسیدن به آنها جلوگیری می کند.
چیوالتا چاوز آریو و همکاران (۲۰۲۴)	تحلیل ساختاری تأثیر اقتصادی گردشگری و چشم انداز ارائه دهندگان گردشگری در کوئلاپ، پرو	این پژوهش درباره تحلیل تغییرات ساختاری در تعداد بازدیدکنندگان به مکان باستانی کوئلاپ در منطقه آمازوناس پرو انجام شده است. بسته شدن منطقه باستانی کوئلاپ به عنوان شیء تحلیل انتخاب شده است زیرا کوئلاپ مهم ترین منبع گردشگری در استان آمازوناس است و جذب اصلی گردشگران برای بازدید می باشد. این مطالعه با استفاده از یک رویکرد تحلیلی و توصیفی با طراحی غیر آزمایشی طولانی مدت و مقطعی انجام شده است.

۲- مبانی نظری

۲-۱- حفاظت از میراث فرهنگی

حفاظت از میراث فرهنگی یک وظیفه مهم و حیاتی است که در بسیاری از جوانب اجتماعی، فرهنگی و تاریخی تأثیرگذاری به سزایی را به همراه دارد، این میراث شامل اشیاء، مکان ها، رویدادها، سنت ها، زبان ها، داستان ها و هنرهای است که به ما از نسل های گذشته ارث رسیده اند و هویت فرهنگی ما را شکل می دهند. حفاظت از این میراث به منظور حفظ تاریخ، شناخت هویت فرهنگی، ارتقاء گردشگری فرهنگی و ایجاد ارتباطات فرهنگی بین ملت ها انجام می شود. (لوفان و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۴) برای حفاظت از میراث فرهنگی، نیاز به اقدامات گوناگونی از جمله محافظت، نگهداری، بازسازی و ارزیابی داریم. این اقدامات می توانند شامل ایجاد موزه ها، آرشیوها، کتابخانه ها، حفاظت از آثار هنری و معماری، ثبت وجودیات فرهنگی، آموزش و آگاهی بخشی به جوامع محلی و بین المللی و ترویج مفاهیم حفاظت و ارزش های فرهنگی است. همچنین، ارزش های فرهنگی باید در سیاق توسعه پایدار مدنی و اقتصادی در نظر گرفته شوند. برنامه ریزی شهری، مدیریت منابع طبیعی و توسعه اقتصادی باید با رعایت ارزش ها و میراث های

فرهنگی انجام شود تا به توسعه متوازن و هماهنگ کمک کند و از نابودی و تخریب این میراث‌ها جلوگیری نماید. (میرنیام و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۶۸) با همکاری و تعامل فعال بین نهادها و افراد می‌توانیم این میراث‌های ارزشمند را برای نسل‌های آینده حفظ کرده و به ارزشمندترین ثروت ملی تبدیل کنیم. برای دستیابی به این اهداف حفاظت از میراث فرهنگی، لازم است تا در سطوح مختلف، از جامعه محلی تا سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی، هماهنگی و همکاری فراهم شود و نیز برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و سیاست‌های موثر باید با توجه به نیازهای خاص هر منطقه و فرهنگ، به‌کار گرفته شود. افرادی که در این زمینه فعالیت می‌کنند، باید دارای دانش و مهارت‌های لازم برای شناسایی، محافظت، و مدیریت بهینه میراث فرهنگی باشند. (lin, 2023, p3) همچنین، ارتباط فعال با جوامع محلی بسیار حیاتی است. باید توجه به نیازها و آرزوهای این جوامع داشته باشیم و آن‌ها را در فرآیند حفاظت و مدیریت میراث فرهنگی مشارکت دهیم از این رو ایجاد آگاهی و آموزش درباره اهمیت حفاظت از میراث فرهنگی و نحوه مراقبت از آن نقش اساسی را به همراه دارد و از سوی دیگر، به منظور مقابله با چالش‌هایی مانند تخریب، سوءاستفاده، سرقت و تجارت غیرقانونی آثار فرهنگی، نیاز به تقویت قوانین و مقررات مربوطه، نظارت فعال و همکاری بین‌المللی بسیار حائز اهمیت می‌باشد. (حیدری شولی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۱۶۴) این اقدامات می‌توانند از نابودی و از بین رفتن میراث فرهنگی جلوگیری کرده و امنیت این آثار را تضمین کنند. همچنین، تکنولوژی‌های نوین می‌توانند در حفاظت و مدیریت میراث فرهنگی نقش مهمی ایفا کنند. استفاده از فناوری‌های مثل واقعیت افزوده، هوش مصنوعی و دیجیتالیزاسیون می‌تواند در ثبت، حفاظت و دسترسی آسان‌تر به آثار فرهنگی کمک کند. (دریایی، ۱۳۹۵، ص ۲۲) ساماندهی داده‌ها و اطلاعات میراث فرهنگی در پایگاه‌های داده و سیستم‌های اطلاعاتی نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. به عنوان مثال، پروژه‌های تفاعلی و مشارکتی که امکان شناخت بهتر و درگیری بیشتر افراد را با میراث فرهنگی فراهم می‌کنند، می‌توانند اهمیت آثار فرهنگی را به نحوی عمیق‌تر در افراد جامعه زنده کنند. همچنین، توسعه اپلیکیشن‌های موبایل و وبسایت‌های تخصصی می‌تواند به دسترسی آسان‌تر به اطلاعات میراث فرهنگی و ایجاد تجربه‌های تعاملی برای بازدیدکنندگان کمک کند. به طور کلی، توجه به حفظ و حراست از میراث فرهنگی به عنوان یکی از مسائل اساسی فرهنگی و اجتماعی جامعه، اهمیت بسزایی دارد. با اقدامات هماهنگ و همکاری فعال بین اقشار مختلف جامعه و استفاده از تکنولوژی‌های نوین، می‌توانیم این میراث‌های بی‌قیمت را برای نسل‌های آینده حفظ کرده و از لذت و ثمره آن‌ها برخوردار شویم (پنجه پورو همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۸۱).

۲-۲- تاثیر اقتصادی گردشگری

گردشگری، به عنوان یکی از صنایع اقتصادی مهم در بسیاری از کشورها، تاثیرات گسترده‌ای اقتصادی دارد. این تاثیرات از جمله افزایش درآمد، ایجاد اشتغال، توسعه محلی، و تقویت اقتصاد منطقه‌ای را در بر می‌گیرد. اولین تاثیر مهم گردشگری، افزایش درآمد از این فعالیت است. با جذب گردشگران و ارائه خدمات گردشگری مختلف مانند اقامت، خرید، خوراکی و سایر خدمات، درآمد کلانی به اقتصاد منطقه یا کشور وارد می‌شود. (احمدی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۱۲) این درآمد می‌تواند به ایجاد فرصت‌های اقتصادی برای افراد محلی و کسب‌وکارهای محلی و به رشد اقتصادی منطقه کمک نماید. با رشد صنعت گردشگری، نیاز به نیروی کار در بخش‌های مختلف مانند هتل‌ها، رستوران‌ها، تورهای گردشگری، و فروشگاه‌های محلی افزایش می‌یابد. (شالباقیان و

همکاران، ۱۴۰۰، ص ۱۱۶) این ایجاد اشتغال نه تنها به بهبود وضعیت اقتصادی افراد محلی، بلکه به کاهش بیکاری و توسعه اجتماعی نیز کمک می‌کند. از این رو با جذب گردشگران، نیاز به ساختارهای زیرساختی مانند جاده‌ها، فرودگاه‌ها، و تسهیلات عمومی دیگر افزایش یافته و می‌تواند فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی جدیدی را فراهم کنند. (آبرومند و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۲۴) با اداره موثر و پایدار این صنعت، می‌توان از پتانسیل‌های بیشتر گردشگری بهره برد و به توسعه پایدار و اقتصادی منطقه کمک کرد. به طور موثر اداره کردن صنعت گردشگری، نیاز به برنامه‌ریزی مدون، مدیریت منابع، حمایت از توسعه پایدار و ارتقاء کیفیت خدمات است. برخی اقدامات مهم در این راستا شامل:

توسعه زیرساخت‌ها: سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مانند جاده‌ها، فرودگاه‌ها، راه‌آهن‌ها، و تسهیلات عمومی دیگر، که بهبود دسترسی و راحتی گردشگران را فراهم می‌کند. (ثابت اقلیدی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۵)

ترویج گردشگری پایدار: ترویج فعالیت‌های گردشگری که ارتقاء محیط زیست، حفظ فرهنگ محلی، و توسعه اجتماعی را تضمین می‌کند.

توسعه برنامه‌های توریستی: طراحی و اجرای برنامه‌های گردشگری جذاب و متنوع برای جلب توریست‌ها و افزایش اقامت آنها.

آموزش و توسعه مهارت‌های محلی: ارتقاء مهارت‌های افراد محلی در حوزه‌های مرتبط با صنعت گردشگری مانند خدمات مهمانداری، راهنمایی، و سایر خدمات مرتبط. (وکیل حیدری ساریان و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۸۰)

تشویق سرمایه‌گذاری خصوصی: ایجاد انگیزه‌ها و تسهیلات برای سرمایه‌گذاری شرکت‌های خصوصی در بخش‌های مختلف از جمله هتل‌ها، رستوران‌ها، و فعالیت‌های تفریحی.

مدیریت مقاصد گردشگری: مدیریت هوشمند مقاصد گردشگری به منظور کنترل جریان گردشگران، حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، و ارتقاء تجربه گردشگران (chavezarroyo et al, 2024, p4).

توسعه بازارهای جدید: کشف و توسعه بازارهای جدید و تبلیغ در سطح بین‌المللی برای جلب گردشگران از منابع مختلف.

با اجرای این اقدامات و همکاری بین بخش‌های مختلف، می‌توان به حفظ و تقویت صنعت گردشگری و تاثیر مثبت آن بر اقتصاد و جوامع مناطق مختلف پی برد. (سالم قهفرخی و همکاران، ۱۳۹۹، ۲۵)

۲-۳- توسعه اقتصادی گردشگری

توسعه اقتصادی تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد یک کشور یا منطقه داشته و این توسعه می‌تواند از چند جنبه مختلف مورد بررسی قرار گیرد:

ایجاد اشتغال: صنعت گردشگری اغلب به عنوان یکی از اصلی ترین منابع ایجاد اشتغال در بسیاری از کشورها شناخته می شود. ایجاد مشاغل مرتبط با گردشگری مانند هتلداری، رستوران ها، راهنمایی گردشگری، و خدمات تفریحی، به افراد بیکار فرصت کاری می دهد و به رشد اقتصادی کمک می کند.

افزایش درآمد و تولید ناخالص داخلی (تنوع اقتصادی): گردشگری می تواند به منابع درآمد زایی متنوعی از جمله درآمد ارزی، مالیات ها، و فرصت های تجاری منجر شود. این منابع می توانند به تنوع اقتصادی و کاهش وابستگی به صنایع دیگر کمک کنند. (آبرومند و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۲۲)

توسعه زیرساخت ها: توسعه صنعت گردشگری می تواند به بهبود و گسترش زیرساخت های عمومی مانند جاده ها، فرودگاه ها، و تسهیلات عمومی دیگر کمک کند، که در نتیجه به توسعه دیگر صنایع و خدمات نیز منجر می شود.

توسعه محلی: گردشگری می تواند به توسعه و رشد اقتصادی محلی کمک کند، از جمله ایجاد فرصت های کسب و کار و توسعه زیرساخت های محلی مانند فروشگاه ها و خدمات

حفظ فرهنگ و میراث: گردشگری می تواند به حفظ و ترویج فرهنگ و میراث محلی کمک کند، که این نقطه می تواند به توسعه فرهنگی و اجتماعی یک جامعه کمک کند.

با توجه به این مزایا، توسعه صنعت گردشگری می تواند به عنوان یکی از راهکارهای موثر برای توسعه اقتصادی پایدار و افزایش رفاه اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد. اما، برای بهره برداری بهینه از این پتانسیل، مدیریت مناسب، حفظ محیط زیست، و توجه به نیازهای محلی و فرهنگی ضروری است (پنجه پورو همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۸۱).

۲-۴- توسعه اقتصادی گردشگری

هویت فرهنگی و تاریخی به طور کلی به مجموعه از اعتقادات، ارزش ها، آداب و رسوم، سنت ها، زبان، هنر، معماری، و دیگر عناصری اشاره دارد که یک جامعه یا یک گروه از افراد را تشکیل می دهند. این عوامل ممکن است توسط تاریخ، جغرافیا، اجتماع، و تعامل با دیگر فرهنگ ها شکل گرفته باشند. هویت فرهنگی و تاریخی هر جامعه یا اقلیت می تواند از دیگران متمایز باشد و به افراد احساس هویت و تعلق به خود را بدهد (روان جو، ۱۴۰۲، ص ۷۴) این هویت ممکن است توسط عوامل مختلفی مانند زبان، دین، ادبیات، موسیقی، هنرهای تجسمی، میراث های فرهنگی، آیین ها و مراسمات، و تاریخ ایجاد شود. هویت تاریخی یک جامعه نیز می تواند از رویدادها، اعمال قدیمی، فرمان های سیاسی، و تأثیرات فرهنگی دیگر جهانی شکل گرفته باشد. این هویت فرهنگی و تاریخی همچنین نقش مهمی در شکل دهی به ارتباطات اجتماعی، ارتباطات بین فردی، و ساختارهای اجتماعی داشته و موجب می گردد که افراد به یکدیگر متصل شده و احساس وابستگی و انتساب به یک جامعه را تقویت می کند. (heersmink, 2023, p3) عناصر هویت فرهنگی و تاریخی ممکن است در زندگی روزمره، تفریحات، موضوعات ادبی و هنری، و رویدادهای مهم اجتماعی یک جامعه نمایان شوند. برای مثال، غذاهای محلی، لباس های سنتی، مراسمات مذهبی یا فرهنگی، و رویدادهای تاریخی می توانند نمادهایی از هویت فرهنگی و تاریخی یک جامعه باشند و ارتباطات بین افراد را تقویت کنند. در نتیجه، هویت فرهنگی

و تاریخی می‌تواند به عنوان یک شناسه مشترک و ارتباطی بین افراد یک جامعه عمل کند و به آنها احساس تعلق و همبستگی را ارائه دهد. (آبرومند و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۲۴)

۲-۵- توسعه فرهنگی کاخ نیاوران

کاخ نیاوران یکی از جاذبه‌های فرهنگی برجسته در تهران، ایران است. این کاخ در منطقه‌ای به همین نام قرار دارد و از نظر تاریخی و معماری بسیار مهم است. نیاوران اصالتاً یکی از روستاهای اطراف تهران بوده است که در دوره قاجار به دلیل زیبایی طبیعت و آب و هوای مطبوع، برای ساخت باغ‌ها و کاخ‌های تابستانی مورد توجه شاهان قرار گرفته است. اما این مکان به عنوان پیشخند یا نیاوران شاهانه در دوره پهلوی اول با توجه به فرهنگ و هنر ایرانی مدرن شده و به یکی از مراکز فرهنگی و هنری پربارتبديل شده است. امروزه، کاخ نیاوران محل برگزاری نمایشگاه‌های هنری، فیلم‌های مستند، همایش‌های فرهنگی و هنری و دیگر رویدادهای فرهنگی بوده و این مکان با معماری زیبا و باغ‌های فراوان، یک جاذبه گردشگری و فرهنگی برای بازدیدکنندگان داخلی و خارجی به شمار می‌آید. (سودائی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۱۴۳)

به طور خاص، معماری کاخ نیاوران با ترکیبی از عناصر معماری ایرانی سنتی و مدرن مورد توجه قرار می‌گیرد. ساختمان اصلی کاخ به شکل یک بنای دو طبقه با باغ‌های زیبا و فضاهای باز در اطراف آن طراحی شده است. نمای خارجی کاخ با استفاده از اجزایی از فنون معماری ایرانی مانند آجرسازی، قوسهای بزرگ و آرشهای تزئینی زیبا، زیبایی خاصی به ساختمان می‌بخشد. در داخل کاخ، اتاق‌ها و اتاق‌های بزرگ با طراحی هنری و دکوراسیون شیک و لوکس قرار دارند که به عنوان مکان برگزاری مراسم و رویدادهای مختلف به کار می‌روند. علاوه بر اتاق‌های داخلی، باغ‌های زیبای اطراف کاخ با انواع گل‌ها، درختان و آبناها جایی ایده‌آل برای گردش و استراحت از همه‌گیری شهری هستند. همچنین، در محوطه کاخ موزه‌ای نیز وجود دارد که اشیاء و آثار هنری و تاریخی از دوران‌های مختلف تا کنون را به نمایش می‌گذارد و به بازدیدکنندگان فرصت می‌دهد تا با فرهنگ و تاریخ ایران آشنا شوند. این موزه همچنین به عنوان یک مرجع تاریخی مهم در تهران شناخته شده است. (جیحانی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۲۴)

۲-۶- جذابیت تاریخی و فرهنگی کاخ نیاوران

کاخ نیاوران، با تاریخچه‌ی بی‌نظیر و معماری زیبا، یکی از نمادهای فرهنگی و تاریخی مهم ایران است. این کاخ در دوره قاجار بنا شده و بارها به عنوان محل اقامت مقامات و شاهان ایران استفاده شده است. این مکان به دلیل ویژگی‌های زیر جذابیت تاریخی و فرهنگی زیادی دارد. معماری بارز کاخ نیاوران با معماری خاص خود که ترکیبی از عناصر ایرانی و اروپایی است، توجه هر بازدیدکننده‌ای را به خود جلب می‌کند. از داخل تا بیرون، هر زاویه‌ای از کاخ نیاوران شاهکاری از هنر معماری را نشان می‌دهد. (شهرابی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۲۸۲) همچنین، تاریخچه متنوع این کاخ با شاهان ایران و اتفاقات مهمی که در آن رخ داده، آن را به یک مکان مهم در تاریخ ایران تبدیل کرده است. کاخ نیاوران با معماری چشم‌نواز و تاریخچه‌ی متنوع خود، نه تنها یک جاذبه‌ی گردشگری بلکه نمادی از فرهنگ و تاریخ ایران است. این کاخ محل تصمیم‌گیری‌های مهم سیاسی، برگزاری مراسم‌های رسمی و مهمانی‌های شاهانه بوده و از آثار معماری و هنری ارزشمندی به حساب می‌آید که می‌تواند تاریخچه و فرهنگ ایران را به بازدیدکنندگان نشان دهد. از جمله ویژگی‌های جذاب این کاخ، می‌توان به باغ‌های زیبای آن اشاره کرد که با درختان و گیاهان متنوع،

محیطی آرامش‌بخش و دلنشین ایجاد می‌کنند. همچنین، مجسمه‌ها، تابلوها و مجموعه‌های هنری داخل کاخ، شاهکارهایی از هنر ایرانی و جهانی هستند که بازدیدکنندگان را شگفت‌زده می‌کنند (جیحانی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۲۲) بازدید از کاخ نیاوران فرصتی منحصر به فرد برای آشنایی عمیق‌تر با تاریخ و فرهنگ ایران است. اینجا مکانی است که بازدیدکنندگان می‌توانند در فضای اشرافی و زیبایی از شاهان گذشته فرو بروند و از زیبایی‌های هنر و معماری این مکان بی‌نهایت لذت ببرند. هنگامی که به کاخ نیاوران می‌روید، علاوه بر زیبایی‌های معماری و هنری، می‌توانید با تاریخ و فرهنگ ایران نیز آشنا شوید. (شهرابی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۲۸۲) این کاخ شاهانه به عنوان محل انعکاس فرهنگ و سلاطین مختلف دوره‌های مختلف تاریخی، توجه هر بازدیدکننده‌ای را به خود جلب می‌کند. همچنین، با استفاده از راهنمایان مجرب و متخصص، می‌توانید در مورد اطلاعات تاریخی و هنری که در این کاخ نهفته است، بیشتر بدانید. به طور کلی، بازدید از کاخ نیاوران تجربه‌ای فراموش‌نشدنی و ارزشمند است که علاوه بر لذت بردن از زیبایی‌های آن، فرصتی مناسب برای آشنایی با تاریخ و فرهنگ ایران و همچنین استفاده از فضای آرامش‌بخش باغ‌های آن را فراهم می‌کند. (نصری و همکاران، ۱۳۹۹، ص ۳۶)

۳- بررسی ویژگی‌های معماری و گردشگری کاخ نیاوران

ریشه‌های کاخ نیاوران به دوران قاجار باز می‌گردد. فتحعلی شاه قاجار در باغی مصفا در این منطقه که در آن زمان "نی آوران" نامیده می‌شد، بنایی بیلاقی بنا کرد. در دوران پهلوی، محمد رضا شاه این باغ را به عنوان اقامتگاه تابستانی خود برگزید و دستور ساخت کاخی مدرن و باشکوه در آن را صادر نمود. کاخ نیاوران در سال ۱۳۴۶ به بهره‌برداری رسید و تا زمان انقلاب اسلامی محل سکونت خاندان پهلوی بود. این کاخ تلفیقی از معماری ایرانی و اروپایی ابوده و شامل دو طبقه و با مساحتی حدود ۱۱ هزار متر مربع بنا شده است.

شکل شماره ۱. کاخ نیاوران منبع: نگارنده

در طراحی این کاخ از عناصر ایرانی مانند گچبری، آئینه‌کاری و کاشی‌کاری به وفور استفاده شده است. مجموعه کاخ نیاوران شامل بخش‌های مختلفی از جمله کاخ اختصاصی، کاخ صاحبقرانی، موزه جهان‌نما، کتابخانه اختصاصی، موزه خودروهای اختصاصی و باغ نیاوران است. از این رو می‌توان میزان گردشگری در این کاخ در دوره‌های مختلف بررسی نمود که در جدول زیر بیان شده است:

جدول ۲- میزان گردشگران و هزینه آن در دوره‌های مختلف منبع: نگارنده

ردیف	تاریخ	تعداد	مبلغ به ریال	توضیحات
------	-------	-------	--------------	---------

۱	۱۴۰۲/۱۰/۳۰ لغایت ۱۴۰۲/۱۰/۱	۱۱۱/۸۵۵	۵/۱۳/۷۱۸/۰۰۰	قبل از افزایش بهای بلیط
۲	۱۴۰۲/۱۱/۳۰ لغایت ۱۴۰۲/۱۱/۱	۱۲۰/۳۵۲	۵/۴۶۳/۰۳۷۵/۰۰۰	
۳	۱۴۰۲/۱۲/۲۹ لغایت ۱۴۰۲/۱۲/۱	۷۱/۳۷۹	۳/۶۶۹/۰۳۵۷/۰۰۰	
۴	۱۴۰۳/۱/۳۱ لغایت ۱۴۰۳/۱/۱	۳۸۳/۰۱۰	۹۲/۳۴۷/۰۳۳۰/۰۰۰	بعد از افزایش بهای بلیط
۵	۱۴۰۳/۲/۳۱ لغایت ۱۴۰۳/۲/۱	۸۲/۱۵۳	۲۱/۵۹۰/۰۰۰	
۶	۱۴۰۳/۳/۲۲ لغایت ۱۴۰۳/۳/۱	۴۰/۱۳۹	۱۱/۰۲۰/۷۵۵/۰۰۰	

شکل شماره ۲. سایت پلان مجموعه منبع: نگارنده

۴- بررسی ویژگی های معماری و تزئینات کاخ

جدول ۳- بررسی ویژگی های معماری و تزئینات کاخ منبع: نگارنده

توضیحات	تصاویری از کاخ
نمای بیرونی کوشک احمدشاهی در مجموعه کاخ نیاوران را نشان می دهد. این کوشک از نظر معماری و تزئینات، نمونه ای از هنر و سلیقه ایرانی در دوره قاجار است. سبک معماری: سبک معماری کوشک احمدشاهی ترکیبی از معماری ایرانی و اروپایی است. این کوشک دارای دو طبقه و یک نیم طبقه است و در قسمت شمالی باغ نیاوران قرار دارد. مصالح: مصالح اصلی به کار رفته در ساخت کوشک احمدشاهی آجر، سنگ و چوب است. نمای بیرونی: نمای بیرونی کوشک احمدشاهی با آجرهای متقوش و کاشی های رنگی تزئین شده است. آجرها در طرح های مختلف هندسی چیده شده اند و کاشی ها در رنگ های آبی، فیروزه ای، زرد و سبز استفاده شده اند. درها و پنجره ها: درها و پنجره های کوشک احمدشاهی از جنس چوب هستند و با شیشه های رنگی تزئین شده اند. ایوان: کوشک احمدشاهی دارای یک ایوان بزرگ در طبقه اول است. ایوان با ستون های چوبی و گچبری های ظریف تزئین شده است.	

طرح هندسی: راهرو دارای طرح هندسی منظمی است که از تقارن و تناسب استفاده می کند. دیوارها صاف و ساده هستند و با گچبری های ظریف تزئین شده اند. کاشی کاری های راهرو در

قسمت‌های مختلفی از جمله لچکی‌ها، حاشیه‌ها و بالای درها و پنجره‌ها استفاده شده است. کاشی‌ها از جنس لعابدار هستند و با طرح‌های گل و بوته و نقوش هندسی تزئین شده‌اند.

سقف: سقف راهرو از جنس گچ و با نقاشی‌های دیواری و لچکی‌های تزئین شده و نقاشی‌های دیواری شامل طرح‌های گل و بوته و نقوش هندسی می‌باشند.

کفپوش: کفپوش راهرو از جنس سنگ مرمر و با قالیچه‌های ایرانی پوشیده شده است.

درها و پنجره‌ها: درها و پنجره‌های راهرو از جنس چوب هستند و با شیشه‌های رنگی تزئین شده‌اند.

نورپردازی: نورپردازی راهرو از طریق لوسترهای کریستالی و چراغ‌های دیواری انجام می‌شود. **آینه‌کاری:** آینه‌کاری‌های راهرو در قسمت‌های مختلفی از جمله بالای درها و پنجره‌ها و در قاب‌های تزئینی استفاده شده است. آینه‌ها به بزرگ‌تر نشان دادن فضای راهرو کمک می‌کنند. **مبلمان:** مبلمانی که در راهرو قرار داده شده است، از جنس چوب منبت‌کاری شده است و با طرح‌های گل و بوته و نقوش هندسی تزئین شده است.

تالار آینه که در طبقه اول کاخ اختصاصی نیاوران واقع شده است، یکی از زیباترین و مجلل‌ترین تالارهای این مجموعه است. این تالار به شکل مستطیل و با مساحت تقریبی ۲۴۰ متر مربع ساخته شده است. سقف تالار از جنس آلومینیوم و متحرک است که به تهویه مطبوع و نورگیری طبیعی کمک می‌کند.

تالار آینه با تزئینات نفیس و گرانهایی آراسته شده است. آینه‌کاری‌های ظریف، گچبری‌های هنرمندانه، لوسترهای کریستالی و فرش‌های دستباف ایرانی از جمله تزئینات این تالار هستند. آینه‌کاری‌ها در سرتاسر دیوارهای تالار به کار رفته است و نور لوسترها را به تمام نقاط تالار انعکاس می‌دهد و فضایی روشن و درخشان ایجاد می‌کند. گچبری‌های هنرمندانه نیز در سقف و دیوارهای تالار به چشم می‌خورد که نقش و نگارهای اسلیمی و هندسی را به نمایش می‌گذارند.

لوسترهای کریستالی عظیم و مجلل نیز از سقف تالار آویزان هستند که زیبایی و شکوه تالار را دوچندان می‌کنند. فرش‌های دستباف ایرانی نیز با طرح‌ها و رنگ‌های متنوع، کف تالار را مغروش کرده‌اند و به گرمی و صمیمیت فضا می‌افزایند.

تزئینات تالار آینه نقش مهمی در ایجاد فضایی مجلل، باشکوه و چشم‌نواز ایفا می‌کنند. این تزئینات، شکوه و جلال دوران پهلوی را به نمایش می‌گذارند و نشان‌دهنده ذوق و سلیقه هنرمندان ایرانی هستند.

علاوه بر این، تزئینات تالار آینه به ایجاد فضایی گرم و صمیمی کمک می‌کنند. استفاده از فرش‌های دستباف ایرانی و رنگ‌های گرم و روشن در تزئینات، فضایی دلنشین و آرامش‌بخش ایجاد کرده است.

بحث و نتیجه‌گیری

کاخ‌های تاریخی مانند کاخ نیاوران، به عنوان نمادهای معماری و فرهنگی، نقش بسزایی در تقویت هویت فرهنگی و تاریخی یک شهر و کشور ایفا می‌کنند. حفظ و نگهداری این آثار به‌عنوان یک وظیفه فرهنگی و ملی، نه تنها به حفظ تاریخ و هویت فرهنگی کمک می‌کند بلکه تأثیرات اقتصادی قابل توجهی نیز دارد. مطالعه موردی کاخ نیاوران نشان می‌دهد که حفظ و بازسازی این ساختمان تاریخی، منجر به جذب گردشگران بیشتر، افزایش فعالیت‌های اقتصادی محلی مانند هتل‌ها، رستوران‌ها و فروشگاه‌ها، و ارتقاء ارزش املاک و مستغلات در اطراف آن شده است. با این حال،

چالش‌هایی مانند نیاز به سرمایه‌گذاری‌های مالی بزرگ برای بازسازی، مشکلات مدیریتی و نیاز به همکاری بین بخش‌های مختلف وجود دارد که برای حفظ پایداری اقتصادی و فرهنگی این آثار بسیار حائز اهمیت است. برای آینده، تقویت تبلیغات و تسهیلات گردشگری، توسعه بنیه‌های فرهنگی و تاریخی، و بهبود مدیریت به عنوان پیشنهاداتی مطرح می‌شود که می‌تواند به بهبود و افزایش تأثیرات مثبت اقتصادی حفظ کاخ‌های تاریخی همچون کاخ نیاوران کمک کند. از طرفی، نتایج حاصل از مطالعه نشان می‌دهند که حفظ کاخ‌های تاریخی نه تنها به اقتصاد محلی کمک می‌کند بلکه به جذب سرمایه‌گذاری‌های بین‌المللی نیز کمک می‌کند. بازسازی و بازگرداندن این ساختمان‌ها به جوامع مدرن نقش موثری دارد. از آنجا که این ساختمان‌ها به عنوان نمادهایی از فرهنگ و تاریخ یک شهر شناخته می‌شوند، این پروژه‌ها از یک سری مزایای معماری و اقتصادی برخوردار هستند که نمی‌توان به آن‌ها از نظر اقتصادی اشاره کرد مثلاً، بازسازی کاخ‌های تاریخی می‌تواند زیرساخت‌های فرهنگی و گردشگری را تقویت کند، که این به تنوع اقتصادی و اشتغال منطقه کمک می‌کند. همچنین، بازسازی این نمادهای فرهنگی می‌تواند باعث افزایش ارزش ملکی در منطقه شود و به معرفی تاریخ و فرهنگ محلی به جوانان و جامعه بیشتر کمک کند. این اقدامات همچنین می‌توانند به تعزیز هویت فرهنگی و افزایش آگاهی جامعه از میراث تاریخی و فرهنگی منجر نیز کمک نماید، که این نیز یکی از ابعاد مهم توسعه پایدار است. به طور کلی، حفظ و بازسازی کاخ‌های تاریخی می‌تواند به عنوان یک استراتژی توسعه محلی و اقتصادی مؤثر عمل کند که هم ارزش‌های فرهنگی را حفظ می‌کند و هم به اقتصاد محلی رونق می‌بخشد.

۶- منابع

- احمدی، مرتضی، ضیائی، محمود، واعظی، رضا، کاظمیان، غلام رضا (۱۴۰۲) تحلیل مضامین عقلانیت در سند چشم انداز توسعه میراث فرهنگی و گردشگری کشور، مطالعات مدیریت گردشگری، صص ۷-۳۶
- آبرومند، پریسا، اکبری نامدار، آذر، شبنم، ولی زاده، نیما (۱۴۰۱) نقش گردشگری فرهنگی در احیا ارزش‌های اجتماعی- فرهنگی بازار تاریخی تبریز، مجله گردشگری شهری، صص ۱۲۱-۱۳۵
- آبرومند، پریسا، اکبری نامدار، آذر، شبنم، ولی زاده، نیما (۱۴۰۱) نقش گردشگری فرهنگی در احیا ارزش‌های اجتماعی- فرهنگی بازار تاریخی تبریز، مجله گردشگری شهری، صص ۱۲۱-۱۳۵
- پنجه پور، نسرين، شيخ، حسن، معمار، ثريا (۱۳۹۴) بررسی نقش هویت دینی بر حفظ میراث فرهنگی در بین جوانان شهر اصفهان، مجله جامعه شناسی کاربردی، صص ۱۷۳-۱۹۴
- ثابت اقلیدی، محمد، میرابی، وحیدرضا، قاسمی، بهروز، نوربخش، سید کامران (۱۴۰۰) فصلنامه علمی پژوهش و برنامه ریزی شهری، صص ۱-۲۰
- جیحانی، حمیدرضا، غفاریان، حریر (۱۳۹۸) مطالعه سیر تحول تاریخی و بازیابی طرح اصیل باغ صاحبقرانیه در نیاوران، مجله معماری و شهرسازی آرمان شهر، صص ۲۱-۳۳
- حیدری ساربان، وکیل، نیرومند شیشوان، صغرا، مجنونی توتاخانه، علی، نقابی، محبوبه (۱۳۹۶) بررسی و ارزیابی نقش اجرای هادی در توسعه گردشگری روستاهای توریستی مطالعه موردی روستای توریستی صور در شهرستان بناب، جغرافیا و توسعه، صص ۷۹-۱۰۰

- حیدری شولی، فروغ، جلالی، محمد، بلک، ژانت الیزابت (۱۴۰۰) حفاظت از میراث فرهنگی غیر منقول از منظر اصول و نهادهای موثر مطالعه تطبیقی انگلیس و ایران، پژوهش های نوین حقوق اداری، ۱۶۳-۲۲۶
- دریایی، نازیلا (۱۳۹۵) اخلاق و میراث فرهنگی (۱۳۹۵) فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، صص ۱۹-۲۸
- روان جو، احد (۱۴۰۲) پژوهشی تاریخی در بازیابی هویت فرهنگی ایرانی در ابداع و گسترش خط نستعلیق، نشریه باغ نظر، صص ۷۱-۸۶
- سالم قهفرخی، امین، رستمی، محسن، علیخواه، ساهره، رشایی، رضا (۱۳۹۹) تاثیر تفاوت های فرهنگی بر مدیریت بحران در مقاصد گردشگری، نشریه شباک، صص ۲۳-۳۴
- سودائی، بیتا، صدیق، ثمین، شهرابی، شیما، کلیایی، مهدی (۱۴۰۰) بررسی عوامل بیولوژیک آسیب رسان به آثار موزه ای نمونه مطالعاتی آثار کاخ موزه نیاوران، فصلنامه گنجینه اسناد، صص ۱۴۲-۱۶۴
- شالباغیان، علی اصغر، خزائی، فاطمه، عبدلی، مریم، رجبی، نگار (۱۴۰۰) شناسایی و اولویت بندی مولفه های موثر در افزایش مشارکت اجتماعی جامعه میزبان در حفاظت از میراث جهانی یونسکو (مورد مطالعه میراث جهانی استان یزد)، دوفصلنامه مطالعات اجتماعی گردشگری، صص ۱۱۵-۱۳۸
- شهرابی، شیما، صدیق، ثمین، سودائی، بیتا (۱۳۹۷) بررسی و شناسایی برخی حشرات زیان آور کاخ موزه نیاوران، فصلنامه علمی پژوهشی محیط زیست جانور، صص ۲۸۱-۲۸۸
- لوفان، علی (۱۴۰۲) واکاوری نقش میراث فرهنگی بر کالبد شهری و توسعه پایدار صنعت گردشگری، هفتمین کنفرانس بین المللی مطالعات بین رشته ای در مدیریت و مهندسی، صص ۱-۸
- مقدسی جهرمی، زینب (۱۳۹۶) اهمیت و چگونگی جفاظت و نگهداری از آثار باستانی و ابنیه تاریخی، کنفرانس پژوهش های معماری و شهرسازی اسلامی و تاریخ ایران، صص ۱-۱۲
- میرجعفری، علیرضا، مرادی، مریم، امینی، نیا، عاطفه (۱۴۰۱) حمایت حقوق و قانونی و حفاظت فیزیکی از میراث فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران، ماهنامه علمی جامعه شناسی سیاسی ایران، صص ۵۹۰۰-۵۹۱۶
- میرنیام، آصفه، احمدی، پیروای ونک، مرزیه (۱۳۹۸) حفاظت و میراث فرهنگی از منظر فرهنگ رویکردی نقادانه، تاریخ و فرهنگ، صص ۶۱-۸۲
- نصری، اسماعیل، صالحی کاخکی، احمد (۱۳۹۹) بازشناسی (زمان و مکان تولید) تنگ زرین فام منسوب به کاشان کاخ اختصاصی نیاوران براساس نظریه سبک شناسی سفال زرین فام البور واتسون، دوفصلنامه کاشان شناسی، صص ۳۱-۴۴
- یادگاری، زهره (۱۳۹۹) قابلیت های روش شفاهی در انتقال و حفاظت معنا در میراث فرهنگی، نشریه باغ نظر، صص ۱۰۳-۱۱

Chavez arroyo, franklin o, ar zavaleta, sanvhez pantaleon, alex Javier, alde roman, carlos Enrique, esparzahumanchumo, rosse marie, alvarez Garcia, jose (2024) A Structural Analysis of the Economic Impact of Tourism and the Perspective of Tourism Providers in Kuélap, Peru, journal land, p1-15

Heersmink, Richard (2023) Materialised Identities: Cultural Identity, Collective Memory, and Artifacts, journal Review of Philosophy and Psychology, p1-17

شماره ۳۲،

دوره دوازدهم،

سال ششم،

زمستان ۱۴۰۲

صص ۱-۱۵

Lin,haozhuo(2023) Evaluation on the Protection and Development of IntangibleCultural Heritage in She Township, Jingning from the Perspective of Ecological Civilization,journal sustainability,p1-14
Sanni,john(2024) r uction of Historical Monuments and the Danger of Sanitising History, Book Monuments and Memory in Africa,p1-5

Preservation and Economic Impact of Palace Conservation: A Case Study of Niavaran Palace, Tehran

Abbas Hedayati^۳, Amir Mohsen Madani^۴

Abstract

Preservation and restoration of historical palaces play an important role in strengthening the economy of the region and preserving cultural values. Niavaran Palace, as one of the important cultural and historical symbols in Tehran, is especially covered by cultural and tourism centers. This study has investigated the economic effects of preserving and renovating Niavaran Palace. Preservation of Niavaran Palace has led to the strengthening of various economic sectors and the restoration and maintenance of this historical building has helped to create employment in various fields such as architecture, reconstruction, tourism and related services. In addition, the preservation of Niavaran Palace has greatly helped to attract domestic and foreign tourists and has led to an increase in the income of the region and the development of local businesses. This study shows that the preservation and restoration of historical palaces not only helps to preserve the cultural and historical identity. but also leads to sustainable economic development and creation of job opportunities. These positive effects can serve as a useful model for the preservation and development of other historical buildings in Iran and the world. The collection method of this research is library and analytical-descriptive.

Key words: Niavaran Palace, Historical Preservation, Regional Economy, Reconstruction, Tourism

³ Ph.D. student of Cultural Management and Planning, Islamic Azad University, Kish International Branch, Iran

⁴ Assistant Professor, Department of Industrial Design, Yadgar Imam Khomeini Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran

